

Václav Pelikán

LIKVIDACE PODNIKU

7., aktualizované a doplněné vydání

aktualizováno s ohledem na platné zákony,
včetně nového zákona o insolenci

doplněná a aktualizovaná kapitola o likvidacích nařízených soudem

aktualizované doporučené postupy likvidace a vzory podání

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude **restně stáháno**.

Používání elektronické verze knihy je umožněno jen osobě, která ji legálně nabyla a jen pro její osobní a vnitřní potřeby v rozsahu stanoveném autorským zákonem. Elektronická kniha je datový soubor, který lze užívat pouze v takové formě, v jaké jej lze stáhnout s portálu. Jakékoliv neoprávněné užití elektronické knihy nebo její části, spočívající např. v kopírování, úpravách, prodeji, pronajímání, půjčování, sdělování veřejnosti nebo jakémkoliv druhu obchodování nebo neobchodního šíření je zakázáno! Zejména je zakázána jakákoliv konverze datového souboru nebo extrakce části nebo celého textu, umístování textu na servery, ze kterých je možno tento soubor dále stahovat, přitom není rozhodující, kdo takovéto sdílení umožnil. Je zakázáno sdělování údajů o uživatelském účtu jiným osobám, zasahování do technických prostředků, které chrání elektronickou knihu, případně omezují rozsah jejího užití. Uživatel také není oprávněn jakkoliv testovat, zkoušet či obcházet technické zabezpečení elektronické knihy.

Ing. Václav Pelikán

Likvidace podniku

7., aktualizované a doplněné vydání

Vydala Grada Publishing, a. s.
U Průhonu 22, 170 00 Praha 7
tel.: +420 234 264 401, fax: +420 234 264 400
www.grada.cz
jako svou 4261. publikaci

Odpovědné redaktorky Mgr. Marie Zelinová, Mgr. Kamila Nováková
Sazba Milan Vokál
Počet stran 112
Sedmé vydání, Praha 2011
Vytiskla Tiskárna PROTISK, s. r. o.
České Budějovice

© Grada Publishing, a. s., 2011
Cover Design © Grada Publishing, a. s., 2011

ISBN 978-80-247-3338-8 (tištěná verze)
ISBN 978-80-247-7341-4 (elektronická verze ve formátu PDF) © Grada Publishing, a.s. 2012
Upozornění

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této publikace nesmí být reprodukována a používána v elektronické podobě, kopírována a nahrávána bez předchozího písemného souhlasu nakladatele.

Obsah

O AUTOROVI	9
1. ÚVOD	10
2. PRÁVNÍ VYMEZENÍ PROCESU LIKVIDACE	14
2.1 Likvidace	14
2.2 Postavení a povinnosti likvidátora	18
2.2.1 Jmenování likvidátora	18
2.2.2 Povinnosti likvidátora	19
2.2.3 Trestněprávní odpovědnost likvidátora	21
2.3 Likvidátor a insolvenční řízení	25
3. ZAHÁJENÍ LIKVIDACE	28
3.1 Rozhodnutí o likvidaci	28
3.2 Jmenování likvidátora	28
3.3 Návrh na změnu zápisu v obchodním rejstříku	29
3.4 Specifika likvidace z rozhodnutí soudu	30
4. PŘEDÁNÍ PODNIKU LIKVIDÁTOROVI	33
4.1 Skladba předávacího protokolu	33
4.2 Účetní závěrka a její audit	34
4.3 Kontrola finančních vztahů se státem, sociálním a zdravotním pojištěním	35
4.4 Doporučené postupy při popisu aktiv	36
4.4.1 Dlouhodobý majetek – výběr	36
4.4.2 Zásoby	40
4.4.3 Krátkodobý majetek	41
4.4.4 Pohledávky	41
4.4.5 Ostatní majetek (aktiva) nezahrnutý v účetnictví	42
4.5 Účetní pasiva a ostatní závazky	42
4.6 Pracovněprávní agenda	44
4.7 Další důležité části předávacího protokolu	44
5. ÚVODNÍ ROZVAHA A PROJEKT LIKVIDACE	45
5.1 Zahajovací likvidační účetní rozvaha	45
5.2 Reálné ocenění aktiv	45
5.3 Plán postupu likvidace	47
5.4 Rozpočet příjmů a výdajů	48

6. PERSONÁLNÍ A SOCIÁLNÍ OTÁZKY	54
6.1 Vytvoření likvidačního týmu	54
6.2 Řešení pracovněprávních vztahů se zaměstnanci	55
6.3 Plán propouštění zaměstnanců	56
7. DALŠÍ ÚKONY NA POČÁTKU LIKVIDACE	58
7.1 Oznámení o likvidaci podniku	58
7.2 Úpravy styku s bankou	59
7.3 Úpravy vnitropodnikových norem	60
7.4 Zrušení či úpravy existujících smluv	61
8. EKOLOGICKÉ ZÁVAZKY A POSTUP JEJICH ODSTRANĚNÍ	62
9. ARCHIVACE PÍSEMNOSTÍ	64
10. FORMY LIKVIDACE MAJETKU	68
10.1 Strategie postupu zpeněžení majetku	68
10.2 Přehled způsobů prodeje	70
10.2.1 Veřejná dražba	70
10.2.2 Veřejná soutěž	71
10.2.3 Výzva k podávání návrhů na uzavření smlouvy	72
10.2.4 Přímý prodej	73
10.3 Předání majetku podléhajícího restituci	74
10.4 Likvidace pohledávek	74
10.4.1 Výchozí stav	74
10.4.2 Struktura pohledávkového portfolia	75
10.4.3 Varianty řešení	77
10.4.4 Doporučený postup likvidace pohledávek	79
10.5 Likvidace nehmotných práv a závazků	79
11. ORGANIZACE PRŮBĚHU LIKVIDACE	81
11.1 Průběžné zprávy o postupu likvidace	81
11.2 Zpřesnění harmonogramu a rozpočtu likvidace	81
11.3 Postup splácení závazků	82
11.4 Rozdělení likvidačního zůstatku	83
12. UKONČENÍ LIKVIDACE	85
12.1 Konečná zpráva o likvidaci	87
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	88
PŘÍLOHY – VZORY	89
Rozhodnutí o likvidaci	90
Protokol o předání společnosti likvidátorovi – osnova	91
Dohoda o pracovní činnosti uzavřená dle zákoníku práce	93
Oznámení o likvidaci společnosti	95
Oznámení likvidace finančnímu úřadu	96

Oznámení o vstupu do likvidace v Obchodním věstníku	97
Protokol o fyzickém předání nemovitosti	98
Zápis o stavebně-technickém stavu objektu	99
Ukončení odběru vody, energie, plynu	100
Smlouva o postoupení pohledávek	101
Zpráva o průběhu likvidace – osnova	103
Konečná zpráva o likvidaci – osnova	104
Návrh dlužníka na zahájení insolvenčního řízení	105
Příhláška pohledávky do likvidace	109
Žádost o souhlas správce daně s ukončením činnosti	110

O autorovi

Ing. Václav Pelikán (*1945)

Absolvoval Vysokou školu ekonomickou v Praze, obor ekonomika průmyslu. Řadu let se profesně věnoval dlouhodobému rozvoji v elektrotechnickém průmyslu. V období privatizace státních podniků se podílel na řízení likvidací státních podniků, které se pro neschopnost nalézt nový úspěšný výrobní program a vhodného nového vlastníka nepodařilo privatizovat. Od roku 1994 poskytuje poradenství při likvidaci soukromých společností, státních podniků, družstev a dalších subjektů. V řadě společností působí jako likvidátor. Vypracovává analýzy likvidací a konkurzů podniků působících ve zpracovatelském průmyslu a službách. Vede vzdělávací kurzy pro nové likvidátory. Je zakládajícím členem Komory specialistů pro krizové řízení a insolvenční v České republice, členem jejího představenstva, předsedou profesní sekce likvidátorů a předsedou disciplinární komise.

1. Úvod

Likvidace obchodních společností, státních podniků, družstev či jiných organizací je právním i ekonomicko-organizačním jevem, který se vyskytoval do roku 1990 téměř výjimečně. Změna ekonomického prostředí po roce 1990 přinesla rozpad dřívějších struktur centrálního řízení. Proces byl odstartován zejména privatizací státního majetku, která přinesla zánik většiny státních podniků a byla spojena se vznikem nových podnikatelských subjektů, ve kterých převládají podniky – obchodní společnosti, založené již podle zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník (OZ).

Likvidace, tak jak je upravena pro obchodní společnosti v § 68, § 70 a v dalších ustanoveních OZ, pro státní podniky v § 15 a § 22 zákona č. 111/1990 Sb. a jeho novele č. 77/1997 Sb., o státním podniku, je jednou z hlavních forem zrušení a zániku podniků.

K likvidaci podniku se přistupuje z rozhodnutí vlastníka obvykle proto, že podnik není dlouhodobě schopen hradit náklady vlastní činnosti z výsledků svého hospodaření a plnit své závazky, nebo že nemá perspektivní, konkurenceschopný program činnosti, nebo že se v případech státních podniků (v etapě jejich masové privatizace) nepodařilo jejich majetek transformovat podle privatizačního projektu. Vlastník (zakladatel) či management přitom již vyčerpali možnosti sanace/revitalizace a rychlou likvidaci se často předchází předlužení a úpadku. Rychlá a efektivní likvidace je v takovém případě nutná s ohledem na zájmy vlastníka i věřitelů.

Likvidace obecně přichází v úvahu i tehdy, když společnost splnila účel, pro který byla založena, nebo když pominuly důvody pro její další existenci. Tehdy vlastníci navrhnou ukončení činnosti a požadují výmaz společnosti z obchodního rejstříku. Pokud nedojde k zákonem stanovené formě přechodu práv a povinností zanikající společnosti na nástupnickou společnost (fúzí, rozdělením apod.), je před výmazem zákonem požadována likvidace společnosti.

O zrušení společnosti s likvidací může v řadě případů rozhodnout i soud.

V tržních ekonomikách je obvyklé, že přibližně 70 % založených společností končí do tří let svoji činnost. Dochází k akvizicím, jejichž výsledkem je fúze se silnější firmou, rozdělení, sloučení apod. Značná část subjektů končí svoje aktivity právě likvidací. Proces likvidace probíhá co nejrychleji s cílem zachovat majetek, obchodní spojení a zaměstnanost, což má i náležitou oporu v legislativě.

Tento text si neklade za cíl podrobně popisovat právní, ekonomické, organizační a společenské aspekty procesu likvidace podniku. Vychází z analýz průběhu likvidace v řadě soukromých společností i státních podniků v posledních letech a shrnuje v praxi osvědčené postupy, které je třeba uskutečnit, aby likvidace mohla být úspěšně provedena.

Sedmé, aktualizované vydání publikace zpřesňuje právní rámec likvidace, přesněji popisuje závěrečné úkony likvidátora před výmazem likvidovaného subjektu z obchodního rejstříku a specifikuje přílohy k podání návrhu na výmaz. Podrobněji

se zabývá problematikou likvidací z rozhodnutí soudu, které v poslední době nabývají na významu. V textu jsou zmíněny i vybrané předpisy, které se týkají řešení insolvence v EU. Aktualizovány jsou též přílohy se vzory rozhodnutí, návrhů, smluv a zpráv, které vypracovává likvidátor.

Problematika insolvence je zde řešena jen informativně, neboť se předpokládá, že podnik vstupující do likvidace má ještě dostatek majetku k plné úhradě všech svých závazků a není v úpadku. V opačném případě vlastník (zakladatel) nemůže likvidaci provést, ale musí navrhnout vypořádání s věřiteli způsobem, který umožňuje insolvenční řízení. Pro podniky v likvidaci připadá v úvahu v podstatě pouze konkurz. Řešení insolvence je v ČR upraveno insolvenčním zákonem č. 182/2006 Sb. (IZ) s účinností od 1. 1. 2008.

Likvidovaným podnikem se v následujícím textu rozumí soubor hmotných a nehmotných složek podnikání, práv a majetkové hodnoty sloužící k podnikání (§ 5 OZ). Postupy je možno použít pro likvidaci soukromých obchodních společností (a. s., s. r. o., družstev apod.), ale s přihlédnutím k určitým specifikám, týkajícím se hospodaření s majetkem ve vlastnictví státu, i pro likvidaci státních podniků. Postupy se nevztahují na likvidaci bank a finančních institucí, které upravuje zvláštní zákon. Postupy je možno přiměřeně použít i při likvidaci nadací a subjektů založených podle zákona o sdružování občanů, jejichž likvidaci rovněž upravují zvláštní zákony.

Likvidace soukromých obchodních společností nemusí probíhat podle předpisů týkajících se hospodaření se státním majetkem, z tohoto pohledu může být i jednodušší a činnost likvidátora méně regulovaná.

Po vstupu do likvidace se ukončuje běžná obchodní činnost, majetek má být likvidátorem zpeněžen, mají být vypořádány všechny závazky a likvidační zůstatek má být rozdělen mezi společníky a akcionáře, u státních podniků má být odveden na účet podle pokynu zakladatele.

Likvidátor je fyzická osoba, která je jmenována rozhodnutím valné hromady společnosti, není-li zákonem, společenskou smlouvou nebo stanovami určeno jinak. Likvidátorem může být jmenována i právnická osoba, která však musí určit osobu, jež bude likvidaci vykonávat a bude zapsána v obchodním rejstříku. V případě státního podniku z titulu funkce zakladatele jmenuje likvidátora ministr nebo jeho pověřený zástupce. Likvidátor je právně odpovědný za průběh likvidace podniku a jeho jmenováním na něho přechází působnost statutárního orgánu jednat jménem společnosti. Vykonává úkony vedoucí k vypořádání majetkových poměrů, zhodnocení práv a plnění závazků atd. Jeho úkolem je především:

- zajistit optimální časový průběh likvidace s cílem tuto likvidaci provést při dodržení všech zákonných postupů;
- úsporné vynakládání věcných i finančních zdrojů včetně efektivního vyřešení zaměstnaneckých a sociálních otázek;
- dosažení co nejvyššího likvidačního zůstatku;

- včasné vyřešení některých specifických otázek, jako např. vypořádání, věcných břemen, ekologické problematiky, restitučních nároků, uložení dokumentů do archivu atd. a ukončení činnosti;
- zajištění všech náležitostí k výmazu podniku z obchodního rejstříku.

Profese likvidátora představuje interdisciplinární manažerskou práci, vyžadující schopnost řídit tým pracovníků a znalost ekonomiky podniku i nezbytného právního minima pro řešení majetkových a pracovněprávních záležitostí. Jde o mimořádně náročnou činnost, která je jiná a často složitější a konfliktnější než řízení hospodářsky činného subjektu. Vyžaduje proto především:

znalosti, odvahu, osobnost a schopnosti!

Z analýz legislativy a praxe řešení insolvence ve vyspělých zemích s tržní ekonomikou se potvrzuje, že procesy sanace/revitalizace podniků, reorganizace, řešení insolvence včetně likvidace jsou zcela běžnou součástí podnikatelského prostředí. Přístupy k jejich řešení závisí na celkové sociálně-ekonomické a politické situaci v konkrétní zemi a rovněž na příslušnosti k určitému tradičnímu právnímu systému. Jednotná právní úprava insolvenčních řízení v zemích EU zatím neexistuje, i když jsou patrné snahy právní rámec koordinovat. Existují pravidla upravující především tzv. přeshraniční insolvenční řízení. Ve všech zemích lze sledovat záměr procesy řešení insolvence trvale zdokonalovat s cílem co možná nejvíce eliminovat ztráty, které z neúspěšného podnikání zákonitě vznikají.

Ukázalo se, že míra restrikcí vůči dlužníkům má svoje limity, že výraznější postih a stigma neúspěchu v podnikání nepřispívají k soukromým iniciativám a ochotě nést riziko ani k žádoucímu rozvoji podnikatelských aktivit, na kterých je prosperita státu v podstatě založena. Přísná regulace, podrobný dohled státní administrativy nebo plošné prosazení filozofie sanace neúspěšných podniků situaci v počtech insolvencí v podstatě neřeší. Při změnách právní úpravy jde především o politický záměr a politické rozhodnutí. Vláda a zákonodárce rozhodují, zda je hlavním cílem právní úpravy uspokojení věřitelů a vyřazení nekompetentních podnikatelů, nebo záchrana podniků a pracovních míst.

Vývoj řešení insolvence v České republice sleduje v podstatě cestu, kterou procházejí všechny transformující se ekonomiky zemí střední a východní Evropy. Naléhavost problémů tohoto druhu se v období hospodářského poklesu dále prohlubovala a společenský tlak působil směrem k posazení změn. I v naší zemi se stupňovalo volání po urychlení procesu konkurzů a likvidací jako jednoho z prostředků restrukturalizace podniků, po posílení práv věřitelů a sankcích za porušení povinností při insolvenčním řízení.

Po roce 2000 se počet likvidací pohyboval okolo 3500 ročně. Vlivem značného nárůstu likvidací z rozhodnutí soudu lze jejich počet v dalším období odhadnout na více jak 4500 ročně. Konkurzů bylo v minulosti ročně prohlášováno přibližně 1100. Po nabytí účinnosti insolvenčního zákona se počty řešených insolvencí podnikatelských subjektů rapidně zvýšily. S nástupem hospodářské krize jejich počty dále

rostou. Na rok 2010 se odhaduje, že mohou dosáhnout 4000 až 5000 případů. Nárůst se rovněž očekává u insolvenčí fyzických osob – spotřebitelů – v důsledku rostoucího zadlužování domácností při rostoucí nezaměstnanosti.

Z dlouhodobého hlediska musí být vytvořen jako součást právní úpravy podnikání takový systém řešení situace ekonomického subjektu v potížích, který bude klást důraz na zachování cenných hodnot podnikání, majetku, zkušeností zaměstnanců a zachování obchodních spojení. Právní úprava řešení insolvence v ČR, která mimo jiné po vzoru právních úprav v USA a Německu zakotvuje i další možnost řešení krizového stavu, tzv. reorganizaci subjektu, by mohla pozitivně přispět ke kultivaci podnikatelského prostředí.

2. Právní vymezení procesu likvidace

2.1 Likvidace

Na rozdíl od řešení úpadku v režimu insolvenčního zákona pro likvidaci žádný speciální zákon neexistuje. V současné době tvoří právní rámec likvidace podniku obchodní zákoník (OZ), tj. zákon č. 513/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů, dále zákon č. 92/1991 Sb., o podmínkách převodu majetku státu na jiné osoby, zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon, IZ), v platném znění s účinností od 1. 1. 2008, občanský zákoník č. 47/1992 Sb., zákon č. 315/2006 Sb., o veřejných dražbách. Zákon č. 111/1990 Sb., o státním podniku, se vztahuje na likvidaci státních podniků založených před účinností novely č. 77/1997 Sb., tj. do 1. 7. 1997. Na likvidaci státních podniků založených podle zákona č. 77/1997 Sb. se vztahují ustanovení § 6 až § 10 tohoto zákona.

Jak bylo zmíněno v úvodní části, jednotná právní úprava likvidace v našem pojetí v EU zatím neexistuje. Jednotlivé směrnice Rady EU upravují zejména postupy při řešení insolvence finančních institucí, jakými jsou banky, pojišťovny a obchodníci s cennými papíry. Dále upravují ochranu zaměstnanců při platební neschopnosti zaměstnavatele. Za významné lze považovat Nařízení Rady (ES) č. 1346/2000, o úpadkovém řízení. Toto nařízení sjednocuje nejdůležitější postupy v průběhu insolvenčního řízení, určuje, který členský stát bude příslušný pro zahájení insolvenčního řízení. Stanoví, jaké předpisy budou v konkrétních případech aplikovány. Vymezuje základní principy na ochranu věřitelů, postupy uplatňování pohledávek, informovanost účastníků a další. Nová právní úprava (IZ) je s těmito předpisy v souladu. Pro praktické využití při likvidaci tuzemského podnikatelského subjektu budou přicházet v úvahu především tehdy, pokud se bude jednat o subjekt se zahraniční účastí, případně s účastmi, a s podnikatelskými aktivitami v zahraničí. Lze předpokládat, že s postupující globalizací ekonomik jejich význam v našich podmínkách poroste a likvidátor na ně bude muset brát zřetel.

Likvidace obchodních společností je obecně upravena především v § 68 a § 70 až § 75 OZ. Likvidace jednotlivých typů obchodních společností (a. s., s. r. o., v. o. s., k. s.), družstev a nadací, zejména rozhodnutí o likvidaci, způsob jmenování likvidátora a rozdělení likvidačního zůstatku, má určitá specifika, jež jsou upravena v příslušných ustanoveních OZ, která se těchto společností týkají.

U akciové společnosti lze považovat za nejvýznamnější:

- nesplní-li akciová společnost povinnost snížit základní kapitál v případě, že nezciží vlastní akcie, nebo zatímní listy ve lhůtách stanovených OZ (§ 161b odst. 4 OZ); nebo

- nesníží základní kapitál, vykáže-li v rozvaze vlastní akcie a součet výše základního kapitálu a částek uvedených v § 178 odst. 2 písm. a) OZ přesáhne hodnotu základního kapitálu, a to nejméně o částku, která se rovná tomuto rozdílu, může soud i bez návrhu společnost zrušit a nařídit její likvidaci;
- pokud skončí funkční období člena dozorčí rady nebo představenstva, musí příslušný orgán do tří měsíců zvolit nového člena. Nebudou-li tyto orgány z tohoto důvodu schopny plnit funkce, může soud i bez návrhu zrušit společnost a nařídit její likvidaci (§ 194 odst. 2 OZ).

Obdobně u společnosti s ručením omezeným může soud i bez návrhu zrušit společnost a nařídit její likvidaci v případě, že:

- nedojde k převodu volného obchodního podílu vyloučeného společníka a valná hromada nerozhodne do šesti měsíců ode dne, kdy k vyloučení společníka došlo, buď o snížení základního kapitálu o vklad vyloučeného společníka, nebo o tom, že ostatní společníci převezmou jeho obchodní podíl (§ 113 odst. 6 OZ);
- se spojí všechny obchodní podíly do rukou jednoho společníka a tento do tří měsíců nesplatí všechny peněžité vklady nebo nepřevede část obchodního podílu na jinou osobu (§ 119 OZ);
- jednatel nebo člen dozorčí rady zemře, odstoupí z funkce nebo jinak skončí jeho funkční období a není jmenován do tří měsíců nový (§ 135 odst. 2 OZ a § 138 odst. 2 OZ).

U veřejné obchodní společnosti se zvláštní úprava týká případů uvedených v § 88 odst. 1 OZ. Zvláštní úprava u v. o. s. se týká i vypořádání společníků a rozdělování likvidačního zůstatku (§ 92 OZ).

U komanditní společnosti se § 104 OZ týká vypořádání společníků při zrušení společnosti s likvidací.

Likvidace podniku je souborem organizačních a ekonomických aktivit a právních úkonů, které musí zajistit úplné vypořádání majetkových a právních poměrů podniku před jeho výmazem z obchodního rejstříku.

Společnost vstupuje do likvidace ke dni, k němuž je zrušena (§ 70 odst. 2 OZ). Vstup do likvidace se zapisuje do obchodního rejstříku. Zápis provede obchodní rejstřík ke dni určenému v návrhu na zápis. Nabude-li usnesení o povolení zápisu právní mocí později, provede se zápis ke dni právní moci tohoto usnesení. Likvidace je tedy zahájena ke dni, ke kterému pravomocně rozhodl orgán (valná hromada, soud) o likvidaci. Toto rozhodnutí má konstitutivní účinky a zápis likvidace v obchodním rejstříku pouze účinky deklaratorní. Uvedené ustanovení § 70 odst. 2 OZ má velký význam pro vznik oprávnění likvidátora jednat za společnost, sestavení účetní závěrky apod. (podrobněji viz 2.2.2 Povinnosti likvidátora).

Po dobu likvidace užívá firma upravený název společnosti s dovětkem „**v likvidaci**“. Tento dovětek musí být uváděn na všech písemných dokumentech společnosti, smlouvách, fakturách, razítku apod.

Pro oblast vedení účetní evidence podniků v likvidaci, kontroly její věcné a formální správnosti, daňové soustavy a zajištění daní, hospodaření státních podniků, existuje soustava zákonů a předpisů v podstatě identická s předpisy pro normálně činné společnosti. Jejich vyčerpávající, tedy úplný přehled není v tomto textu uváděn. V případě, že se však jedná o legislativní úpravu, která významně mění dosavadní postupy likvidace, je dále příslušné ustanovení zákona výslovně uvedeno. Vzhledem k tomu, že tyto předpisy podléhají neustálým změnám, doporučuje se v konkrétním případě pracovat vždy pouze s aktuálním zněním příslušného zákona.

Poznámka k likvidaci státního podniku

Státní podnik jako právnická osoba není vlastníkem majetku, se kterým podniká. Má pouze příslušnost k hospodaření s tímto majetkem.

Na likvidaci majetku, se kterým státní podnik hospodaří, má vliv celá řada dalších právních předpisů. Jedná se zejména o zákon č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, restituční zákony a zákony o malé i velké privatizaci. Přitom nelze pominout, že podle ustanovení § 47b zákona č. 92/1992 Sb. může likvidátor zpeněžit majetek likvidovaného státního podniku pouze prodejem věcí ve veřejné dražbě. K jinému způsobu zpeněžení může přistoupit jen po souhlasu zakladatele za souhlasu Ministerstva financí ČR na základě udělené výjimky.

Poznámka k likvidaci obecně

Na likvidovaný subjekt se z hlediska správy daní a poplatků, obchodních závazkových vztahů, pracovněprávních předpisů a dalších předpisů pohlíží jako na normálně fungující podnikatelský subjekt. Je povinen vést předepsané účetnictví, zachovávat předepsaným způsobem dokumenty, odpisovat majetek, podávat příznání a platit ve stanovených termínech daně, pojištění, splácet úvěry apod. V tomto se postavení subjektu „v likvidaci“ liší od subjektu (podniku), který je v insolvenčním řízení, úpadku, na jehož majetek byl prohlášen konkurz nebo povolena reorganizace.

U podnikatelů – fyzických osob, nezapsaných i zapsaných v obchodním rejstříku, se před jejich výmazem likvidace nevyžaduje, tedy ani její zveřejnění (podnikatel – fyzická osoba ručí za všechny své závazky celým svým majetkem). Před podáním návrhu na výmaz musí takový podnikatel získat souhlas správce daně s ukončením činnosti, vypořádat všechny záležitosti podniku, uložit písemnosti a zachovat archiválie předepsaným způsobem.

Formy **zrušení** a **zániku** společností upravuje podrobně § 68 OZ. Formy zrušení a zániku státních podniků založených podle zákona č. 111/1990 Sb., o státním podniku, uvádí § 15 tohoto zákona. Rušení a zánik podniků založených po účinnosti novely zákona o státním podniku č. 77/1997 Sb. upravují § 6 a násl. tohoto zákona.

Poznámka

Rozlišujeme pojmy zrušení podniku/společnosti a zánik podniku/společnosti. Ke **zrušení** dochází nejčastěji z rozhodnutí zakladatele, rozhodnutím valné hromady, společníků, zrušením konkurzu z důvodu, že majetek nepostačuje k úhradě nákladů konkurzu, zamítnutím insolvenčního návrhu pro nedostatek majetku nebo rozhodnutím soudu. Zapisuje se do obchodního rejstříku. **Zánik** podniku nastane až výmazem podniku z obchodního rejstříku!

Zániku podniku/společnosti předchází jeho/její zrušení s likvidací nebo zrušení bez likvidace, přechází-li jeho/její jmění na právního nástupce.

Společnost se zrušuje:

- a) uplynutím doby, na kterou byla založena;
- b) dosažením účelu, pro který byla založena;
- c) dnem uvedeným v rozhodnutí společnosti nebo orgánu společnosti;
- d) dnem uvedeným v rozhodnutí soudu, resp. dnem nabytí právní moci tohoto rozhodnutí;
- e) zrušením konkurzu po splnění rozvrhového usnesení nebo zamítnutím insolvenčního návrhu pro nedostatek majetku.

Obchodní zákoník vyjmenovává ve svém § 68 odst. 6 i důvody, pro které může soud rozhodnout o zrušení společnosti a její likvidaci. Jde o neplnění funkcí orgánů společnosti, pozbytí oprávnění podnikat, neprovozování žádné činnosti po dobu delší než dva roky (tzv. mrtvé firmy), nepřekonatelné rozpory mezi společníky a další.

Společníci nebo příslušný orgán společnosti mohou zrušit své rozhodnutí o zrušení společnosti a její likvidaci do doby, než bylo započato s rozdělováním likvidačního zůstatku. Toto ustanovení OZ (§ 68 odst. 8) může přispět k revitalizaci i těch společností, u kterých již byla zahájena likvidace. Jde o možnost využít sanaci podniku a zachování jeho ekonomických aktivit např. vstupem strategického partnera. Do 1. 1. 2001 byla tato varianta řešení krize nepřipustná a jednou zahájenou likvidaci po jejím zápisu v obchodním rejstříku již nebylo možno zrušit.

Rozlišujeme dva **nejčastější způsoby zániku podniku**, a to:

■ **Bez likvidace**

Při zániku společnosti (podniku) rozdělením, sloučením nebo splynutím (fúze) přechází majetek spolu s právy a závazky na nástupnickou společnost, jiný subjekt. Při sloučení firmy A s firmou B pokračuje po sloučení jedna z nich, při splynutí firem A s B vzniká nová firma C. Při zrušení podniku bez likvidace přebírá dosavadní majetek, práva a povinnosti subjekt s jinou identifikací (název, sídlo, IČ, předmět činnosti, statutární zástupce atd.). Podrobněji viz ustanovení § 69 a násl. OZ o přeměnách společností.

■ S likvidací

Při zrušení podniku s likvidací by měl být majetek rušeného podniku zpeněžen, vypořádány všechny závazky vzniklé i v průběhu likvidace. Uspokojení věřitelů je možné i naturálním plněním. Nový právní subjekt nevznikne. Po ukončení likvidace a rozdělení likvidačního zůstatku podá likvidátor návrh na výmaz podniku z obchodního rejstříku.

2.2 Postavení a povinnosti likvidátora

Postavení likvidátora a rozsah jeho pravomocí jsou v současné době vymezeny zejména ustanoveními § 70 až § 75 OZ, dále zejména § 70 a § 144 IZ.

2.2.1 Jmenování likvidátora

Rozhodnutí o likvidaci podniku a jmenování likvidátora se zapisuje do obchodního rejstříku. Návrh na zápis v obchodním rejstříku předkládá orgán, který byl v době rozhodnutí o vstupu do likvidace oprávněn jednat za společnost, v případě státního podniku jeho zakladatel (pověřený zástupce). Podle ustanovení § 72 odst. 1 OZ může návrh na zápis likvidace v obchodním rejstříku podat i likvidátor. Likvidátorem obchodní společnosti, resp. státního podniku, může být pouze fyzická osoba. Zákon připouští, že likvidátorem může být jmenována i právnická osoba. V takovém případě musí tato osoba určit, kdo za ni bude fakticky vykonávat funkci likvidátora, neboť do obchodního rejstříku se zapisuje pouze fyzická osoba. Jmenováním likvidátora na něho přechází působnost statutárního orgánu jednat jménem společnosti. Likvidátor je orgánem společnosti, ale není statutárním orgánem společnosti. Dnem, kdy bylo rozhodnuto o likvidaci, je ve prospěch likvidátora oslabena pravomoc jednatele nebo představenstva jednat za společnost. Mohou však např. svolávat valnou hromadu, kontrolovat činnost likvidátora, odvolat ho z funkce apod.

Je-li jmenováno více likvidátorů a ze jmenování nevyplývá rozdílné vymezení jejich působnosti, má tuto pravomoc každý z těchto likvidátorů.

Poznámka

V případě, že vlastníci využijí tohoto ustanovení obchodního zákoníku a jmenují více likvidátorů, autor na základě zkušeností z praxe důrazně doporučuje, aby byla jasně zajištěna koordinace činnosti jednotlivých likvidátorů, zejména při řízení procesu likvidace, řešení pracovněprávních záležitostí, prodeji majetku i úhradě závazků. Protože všichni jmenovaní likvidátoři mají stejná práva, může docházet a často v takovém případě také dochází ke kompetenčním a organizačním sporům. Řízení procesu likvidace je složitá manažerská práce, jež by měla být svěřena jedné odpovědné osobě, která může dále v případě potřeby poskytnout příslušná zmocnění dalším. Ostatně na lodi je také jen jeden kapitán, ve společnosti jeden generální ředitel.

Není-li likvidátor jmenován bez zbytečného odkladu nebo v případě, že o likvidaci podniku rozhodl soud, jmenuje likvidátora soud, který o likvidaci rozhodl. Likvidátora soudy obvykle jmenují ze seznamů insolvenčních správců. Likvidátorovi jmenovanému soudem jsou třetí osoby povinny poskytnout součinnost v rozsahu jako insolvenčnímu správci (§ 71 odst. 8 OZ). Se jmenováním musí likvidátor vyjádřit souhlas. To neplatí v případě, že o likvidaci rozhodl soud a likvidátorem jmenuje některého ze společníků nebo člena statutárního orgánu (§ 71 odst. 2 OZ). V případě, že je likvidátor zapsán a veden v seznamu insolvenčních správců, má se za to, že se jmenováním vyjádřil souhlas. Odměnu likvidátora určuje orgán, který ho do funkce jmenoval (valná hromada, zakladatel, soud). Kdo likvidátora jmenoval, může ho z funkce i odvolat.

Bez ohledu na způsob určení likvidátora může soud na návrh osoby, která na tom osvědčí právní zájem, odvolat likvidátora, který porušuje své povinnosti, a nahradit ho jinou osobou (§ 71 odst. 4 OZ). Za výkon své působnosti odpovídá likvidátor tomu orgánu, který ho jmenoval, a to tímž způsobem jako statutární orgán společnosti (§ 71 odst. 5 OZ).

2.2.2 Povinnosti likvidátora

Likvidátor činí jménem podniku jen úkony směřující k likvidaci podniku (§ 72 OZ). Při výkonu této působnosti plní závazky podniku, uplatňuje – vymáhá pohledávky a přijímá plnění, zastupuje podnik před soudy a jinými orgány, resp. všemi zainteresovanými stranami, uzavírá smíry a dohody o změně a zániku práv a závazků a vykonává práva podniku (společnosti). Nové smlouvy může uzavírat jen v souvislosti s procesem likvidace a s ukončením nevyřízených obchodních případů nebo tehdy, je-li to potřebné k zachování hodnoty majetku společnosti nebo k jeho využití. Pokračování v běžné hospodářské činnosti je v rozporu se zákonem.

Likvidátor je povinen oznámit vstup podniku do likvidace všem známým věřitelům. Zároveň je povinen bez zbytečného odkladu **zveřejnit nejméně dvakrát za sebou** alespoň s dvou týdním časovým odstupem rozhodnutí o zrušení společnosti s výzvou pro věřitele, aby přihlásili své pohledávky ve lhůtě, která nesmí být kratší než tři měsíce. Nejčastější formou je zveřejnění v Obchodním věstníku. Stanovy, resp. společenská smlouva, mohou obsahovat i další formu zveřejnění.

Ke dni vstupu do likvidace sestaví likvidátor zahajovací likvidační účetní rozvahu a soupis jmění. Účetní závěrku ke dni předcházejícímu vstupu do likvidace sestavuje statutární orgán. Když toto není provedeno, má tuto povinnost likvidátor (§ 74 odst. 1 OZ). Současně provede inventarizaci majetku a závazků. Závěrku předloží všem zákonným příjemcům (finanční úřad, sbírka listin rejstříkového soudu a zakladatel u státního podniku). Tato závěrka u vybraných subjektů ze zákona podléhá ověření auditorem.

Považuje se za účelné, aby jednatel, resp. dosavadní statutární zástupce, předal podnik předávacím protokolem likvidátorovi (viz kapitola 4).

V dohodnutém časovém termínu po převzetí podniku předloží likvidátor zakladateli, resp. vlastníkům: